

Nr 31

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 mars 1955 dagtecknad proposition, nr 162, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning,

dels ock medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill ger anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Berörda lagförslag är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning

Häriigenom förordnas, att under tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 skola, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank finnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst femtusenåttahundra miljoner kronor.

2 §.

Därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, under tid då riksdagen ej håller session, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor. Dylikt av Konungen lämnat medgivande skall, därest detsamma icke godkännes av riksdagen inom tjugu dagar från början av nästföljande session, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

Lagstiftning rörande riksbankens sedelutgivning

I skrivelse den 8 februari 1955 har *utredningen om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt* hemställt, att maximigränsen för sedelomloppet för tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 måtte bestämmas till 5,8 miljarder kronor. Häröver har, efter remiss, yttranden avgivits av *fullmäktige i riksbanken* samt *fullmäktige i riksgäldskontoret*.

I sin ovan nämnda skrivelse har *utredningen om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt* framhållit, att utredningen räknade med att om någon månad avgiva sitt betänkande i ämnet. Då enligt utredningens uppfattning förslag till definitiv lagstiftning om sedelutgivningsrätten m. m. torde kunna framläggas först till 1956 års riksdag, har utredningsmännen anmält frågan om förlängning av den provisoriska lagstiftningen i ämnet.

I sin skrivelse har utredningsmännen intagit vissa sifferuppgifter rörande sedelomloppet och sedelutgivningsrätten under åren 1948—1954 (uppgifterna, som sammanställts i en i skrivelsen intagen tabell, har såsom *Bilaga* fogats vid detta utlåtande).

Utredningsmännen har uttalat att sedelomloppet under år 1954, såsom av tabellen framginge, uppgått till högst 5 189 miljoner kronor. Sedelomloppet kom alltså att i det närmaste uppgå till det belopp om 5,2 miljarder kronor, som utredningsmännen i den skrivelse, som legat till grund för 1954 års lag i ämnet, angivit som maximum, om man bortsåge från den reserv om 300 miljoner kronor som utredningsmännen föreslagit för att möta eventuella ökningarna i sedelbehovet, vilka sammanhänge med ändrade betalnings- och kassahållningsvanor m. m.

Utredningsmännen har vidare framhållit att man under år 1955 hade att räkna med en fortsatt ökning av produktionen inom landet. Med hänsyn härtill torde man, även med en oförändrad prisnivå, ha att förutse en stegring av sedelomloppet. Denna stegring torde kunna uppskattas till 200 å 300 miljoner kronor.

Utredningsmännen ansåge emellertid i likhet med tidigare år, att en reserv borde finnas för att möta oförutsedda behov av samma art som nyss angivits och som ej kunde hänföras till en försämring av penningvärdet. Reservens storlek borde bibehållas oförändrad. Enligt utredningsmännens mening borde ett belopp om 300 miljoner kronor ge riksbanken möjlighet att tillgodose de behov, som avsåges med denna reserv.

Fullmäktige i riksbanken har i sitt utlåtande över utredningens skrivelse uttalat, att fullmäktige i avvaktan på utredningens förslag till definitiv

lagstiftning om riksbankens sedelutgivningsrätt intet hade att erinra mot en förlängning av nuvarande provisoriska lag med av utredningsmännen föreslagna höjning av maximibeloppet för sedelutgivningsrätten från 5 500 till 5 800 miljoner kronor.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har meddelat att fullmäktige för sin del tillstyrkte bifall till utredningens förslag.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

Enligt lagen den 4 juni 1954 (nr 326) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning gäller — i stället för vad i 1934 års riksbankslag är i motsvarande hänseende stadgat — särskilda föreskrifter i fråga om riksbankens rätt att utgiva sedlar. Dessa innebär, bland annat, att riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst 5 500 miljoner kronor. 1954 års lag, som gäller till och med utgången av juni 1955, har tillkommit som ett provisorium i avvaktan på att en mera definitiv reglering av sedelutgivningsrätten på längre sikt kommer till stånd som ett resultat av den härom pågående utredningen.

Enligt vad utredningsmännen i sin förenämnda skrivelse den 8 februari 1955 upplyst kan deras betänkande beräknas föreligga inom den närmaste tiden. Då det icke blir möjligt att på grundval av nämnda betänkande redan till innevarande års riksdag framlägga förslag till definitiv lagstiftning rörande riksbankens sedelutgivningsrätt, torde den provisoriska lagstiftningen i ämnet böra förlängas, lämpligen under den tid utredningsmännen förordat, eller den 1 juli 1955—den 30 juni 1956.

Av vad utredningsmännen anfört får anses framgå att behov av en viss utvidgning av sedelutgivningsrätten föreligger. Mot förslaget att höja beloppet med 300 miljoner kronor har jag i likhet med fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret icke någon erinran.

Bestämmelserna rörande riksbankens sedelutgivning under tiden den 1 juli 1955—den 30 juni 1956 torde böra upptagas i en ny lag, vilken — med den jämkning som föranledes av det nyss sagda — bör utformas i överensstämmelse med 1954 års lag i ämnet.

Fråga om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld

Genom kungörelsen den 4 juni 1954, nr 327, har riksbanken för tiden till och med den 30 juni 1955 medgivits befrielse från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I skrivelse den 21 oktober 1954 har *fullmäktige i riksbanken* erinrat om att frågan om riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt vore föremål för utredning genom särskilda utredningsmän. Då giltighetstiden för den provisoriska lagen om riksbankens sedelutgivningsrätt utlöpte den 30 juni 1955, förutsatte fullmäktige att utredningsmännen komme att föreslå regler för sedelutgivningsrätten för tiden därefter. Oberoende av om förslaget komme att avse en ytterligare förlängning av provisoriet eller en definitiv

reglering, borde, så länge stadgandet i § 72 regeringsformen om guldinlösningssskyldigheten kvarstode i nuvarande lydelse, fortsatt befrielse från densamma medgivas, förslagsvis för ytterligare ett år.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

I enlighet med bankofullmäktiges förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill ger anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningsen av bankens sedlar.

I samband med förevarande proposition har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nämligen nr 503 i första kammaren av herr *Svärd* och nr 620 i andra kammaren av herr *Cassel*. I motionerna hemställs att riksdagen måtte antaga det i propositionen nr 162 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning med den ändring att 1 § får följande lydelse:

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst femtusenfemhundra miljoner kronor.

Som motivering för detta yrkande framföres i motionen II: 620 följande:

År 1951 tillsatte statsrådet och chefen för finansdepartementet en utredning om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt. Trots att utredningen tidigare förutskickat, att dess arbete skulle vara slutfört under 1954, har resultatet av dess arbete ännu icke framlagts. Jag finner detta beklagligt. Av proposition nr 162 framgår emellertid, att förslag från utredningen kan väntas inom den allra närmaste tiden.

Detta förhållande synes mig vara av betydelse för bedömande av det nu framlagda förslaget. Det synes mig böra föranleda ett uppskov med ställningstagandet till förslaget om en höjning av den övre gränsen av sedelutgivningsrätten. Något behov av ett beslut i denna fråga under vårriksdagen föreligger icke, eftersom eventuella påfrestningar kan komma att göra sig gällande först vid årsskiftet 1955/56. Det vore enligt min mening lämpligare att tills vidare bibehålla den nuvarande maximigränsen och att vid höstriksdagen taga upp frågan på nytt i samband med ett behandlande av den nyssnämnda utredningens förslag.

Ett sådant uppskov synes även betingat av den nu rådande situationen i samband med de åtgärder som vidtagits och kommer att vidtagas för att möta rådande inflatoriska tendenser. I detta läge synes det angeläget att behovet av återhållsamhet på alla områden markeras genom att sedelutgivningsrätten icke vidgas. En sådan manifestation skulle enligt min mening få gynnsamma psykologiska verkningar.

Utskottet

I Kungl. Maj:ts förevarande proposition föreslås en förlängning av den provisoriska lagstiftningen rörande riksbankens sedelutgivning för tiden den 1 juli 1955—den 30 juni 1956. Enligt lagförslaget må riksbanken utgiva

sedlar till ett belopp av högst 5 800 miljoner kronor. Det nuvarande maximumbeloppet utgör 5 500 miljoner kronor. Under år 1954 uppgick sedelomloppet till högst 5 189 miljoner kronor, d. v. s. i det närmaste det belopp om 5 200 miljoner kronor, vilket i den skrivelse från utredningen om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt, som låg till grund för 1954 års lag i ärendet, hade angivits som maximum, om man bortsåg från den reserv om 300 miljoner kronor som utredningsmännen föreslagit för att möta eventuella ökningar i sedelbehovet sammanhängande med ändrade betalnings- och kassahållningsvanor m. m. Det bör i detta sammanhang erinras om att en ökning i sedelomloppet inträder även vid oförändrad prisnivå när den totala produktionen stiger och därmed skapar ett växande behov av betalningsmedel. Såsom framgår av bilagda tabell steg sedelomloppet med omkring 5 procent per år under 1953 och 1954, ehuru prisnivån under denna tid var stabil. För innevarande år förutses fortsatt snabb produktionsstegring och även en viss begränsad prisstegring. Behov av en utvidgning av sedelutgivningsrätten föreligger sålunda, och mot förslaget att höja beloppet med 300 miljoner kronor har utskottet icke någon erinran. Utskottet tillstyrker alltså att den provisoriska lagstiftningen förlänges ytterligare ett år samt att i samband därmed sedelutgivningsrätten bestämmes till högst 5 800 miljoner kronor. Beträffande regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt förutsätter utskottet att utredningen här om kommer att slutföras inom en nära framtid. Med hänsyn till att förslag till definitiv lagstiftning rörande riksbankens sedelutgivningsrätt icke kan föreläggas innevarande års riksdag får utskottet redan av denna anledning avstyrka motionerna I: 503 och II: 620.

Utskottet tillstyrker vidare bifall till Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt befrielse för riksbanken för tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 från skyldigheten att inlösa sedlar med guld.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen — med avslag å motionerna I: 503 och II: 620 — må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 3 maj 1955

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik*, Mogård, Boo, Wehtje, Kronstrand, Strandler och Eliasson;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm, Schmidt, Nilsson i Landskrona, Sköldin, Dickson, Gustafson i Göteborg, Johansson i Kalmar och Jönsson i Rosshol.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Ewerlöf, Wehtje, Kronstrand, Schmidt, Dickson* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse.

I Kungl. Maj:ts — — — (lika med utskottet t. o. m. rad 15, s. 5) — — — begränsad prisstegring.

På grund härav vill utskottet icke bestrida, att behov av en utvidgning av sedelutgivningsrätten kan komma att föreligga. Såsom framhållits i propositionen är emellertid inom den närmaste tiden ett länge emotsett förslag att vänta från den år 1951 tillsatta utredningen om reglering av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt. Det synes utskottet att den provisoriska lagstiftningen icke bör bibehållas längre än nödvändigt utan så snart som möjligt utbytas mot en mera definitiv sådan. Även om utredningens förslag icke skulle kunna föranleda proposition till höstriksdagen, måste det vara av värde för ett bedömande av nu föreliggande fråga att äga kännedom om utredningens ställningstagande. Någon nackdel synes inte vara förenad med ett uppskov till höstsessionen, eftersom de eventuella påfrestningarna icke kan komma att göra sig gällande förrän vid årsskiftet 1955/56.

Utskottet finner ett ytterligare skäl för att icke nu avgöra frågan i det ändrade läge på kreditmarknaden som inträtt efter det propositionen avlämnades. Den numera skärpta kreditåtstramningen kan komma att påverka sedelmängden. Det synes vara anledning att avvakta erfarenheterna av den nya penningpolitiken och dess verkningar i begränsande riktning, innan slutlig ställning toges till förslaget om en höjning av det s. k. sedeltaket.

Utskottet tillstyrker alltså i enlighet med yrkandena i motionerna I: 503 och II: 620 att den provisoriska lagstiftningen förlänges och att maximigränsen för sedelutgivningsrätten tills vidare bibehålles vid 5 500 milj. kronor.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick bifallas, må med bifall till motionerna I: 503 och II: 620

dels för sin del antaga det i proposition nr 162 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning med den ändring att 1 § får följande lydelse:

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst femtusenfemhundra miljoner kronor.

dels ock medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill ger anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Bilaga

Uppgifter angående sedelomloppet och sedelutgivningsrätten under åren 1948—1954

År	Utelöpande sedelmängd		Max. under året		Max. i % av medeltalet	Sedelutgivningsrätt		Procentuell ökning i förh. t. föregående år av	
	i medeltal milj. kr.	ultimo dec. milj. kr.	milj. kr.	registrerat den		under tiden	milj. kr.	genomsnittliga sedelmängden	sedelmängdens max.
1948	2 834	3 113	3 113	31/12	110	1/7 —31/12	3 200	7	8
1949	3 015	3 287	3 287	31/12	109	1/1 —30/6	3 200	6	6
						1/7 —31/12	3 500		
1950	3 200	3 513	3 513	31/12	110	1/1 —31/12	3 500	6	7
1951	3 568	4 090	4 119	22/12	115	1/1 —30/6	3 500	12	17
						31/7 —19/12	4 100		
						20/12—31/12	4 400		
1952	4 106	4 577	4 663	23/12	114	1/1 —30/6	4 400	15	13
						1/7 —31/12	4 800		
1953	4 395	4 835	4 919	23/12	112	1/1 —15/12	4 800	7	5,5
						16/12—31/12	5 100		
1954	4 618	5 087	5 189	23/12	112	1/1 —30/6	5 100	5	5,5
						1/7 —31/12	5 500		